

SOFI TEGSVEDEN DEVEAUX OCH EMIL MOLANDER

Lärar-
handledning

YRKESSVENSKA

fastighet

sobona

Kommunala företagens
arbetsgivarorganisation

Lärarhandledning

Yrkessvenska
fastighet

sobona

Kommunala företagens
arbetsgivarorganisation

Till dig som hjälper till

Den här handledningen riktar sig till dig som är lärare i svenska eller dig som kanske hjälper en kollega eller praktikant med att använda boken *Yrkessvenska fastighet*.

Varför behöver vi ett läromedel i yrkessvenska för fastighetsbranschen?

Många som är på väg in i fastighetsbranschen via praktik eller jobb har inte svenska som förstaspråk. Samtidigt är språket ett viktigt verktyg för att klara av arbetet. Det handlar dels om att kunna tillgodogöra sig information från arbetsgivaren och dels om att kunna kommunicera med hyresgäster och kollegor. Den svenska man lär sig på sfi eller liknande kurser ger ofta grundläggande kunskaper i det allmänna språket, men ingen ingång i det språk som används i yrket. Det här läromedlet är framtaget för att ge deltagaren exempel på olika språksituationer som man möter inom fastighetsbranschen, och bygger på studiebesök, skuggningar och intervjuer med individer som jobbar på bland annat återvinningscentraler och i renhållningsbil. På så sätt ger läromedlet en unik inblick i det autentiska språk som faktiskt används på arbetsplatser runt om i Sverige.

Vad är Yrkessvenska fastighet?

Yrkessvenska fastighet är en lärobok i svenska som andraspråk med inriktning återvinning och avfallshantering. Den riktar sig till den som fortfarande lär sig svenska och som ska börja arbeta eller redan arbetar/praktiserar i branschen. Syftet är att ge ett autentiskt yrkesspråk presenterat på ett pedagogiskt sätt och med andraspråksperspektiv.

Läromedlet ska ses som ett komplement till allmänna språkstudier, och är utformad för vuxna deltagare som redan har grundkunskaper i allmän svenska. Det kan användas för deltagare som nästan är klara med sfi eller som har avslutat sfi. Bokens första delar är på nivå A21 enligt Europarådets skala (GERS) med en stegrande språknivå upp mot B1.

Läromedlet har en tydlig yrkesinriktning mot fastighetsbranschen, och framför allt roller inom städning, avfallshantering och enklare fastighetsskötsel. Samtidigt tror vi att det kan vara till nytta för andra yrkesområden inom branschen, eftersom språkövningarna handlar om situationer som berör även andra yrken.

Läromedlet är skapat för andraspråkstalare. Upplägget och övningarna är utformade enligt de utmaningar just andraspråkstalare upplever när de kommer in i svenskan från andra språkbakgrunder. Fokus är på språksituationer snarare än grammatik, och deltagaren får öva samtliga färdigheter: lyssna, tala, samtala, läsa och skriva.

Vad är Yrkessvenska fastighet inte?

För att läromedlet ska användas på rätt sätt och komma till så stor nytta som möjligt, är det viktigt att förstå vad läromedlet inte är.

Inte en ordlista

Det här är inte ett referensverk där man slår upp ett visst ord som man letar efter. I sådana fall är en ordlista bättre. I en ordlista kan man slå upp en förklaring eller översättning till ett ord som man stöter på i yrket men inte förstår. Man kan också ta reda på den svenska översättningen av ett ord som man letar efter.

Det finns många ordlistor och ordböcker, både i tryckt form och digitalt, och de kan komma till stor nytta när man söker efter ett visst ord. En ordlista bygger dock på att den som letar ett ord faktiskt vet vad hen letar efter.

Ett läromedel är annorlunda. I ett läromedel presenteras ord, fraser och språkliga fenomen på ett pedagogiskt sätt enligt de utmaningar man vet att den som är ny i svenskan behöver. Deltagaren behöver alltså inte själv styra vad hen behöver fokusera på.

Utöver detta ger ett läromedel inte bara information om vad ett visst ord betyder, utan också hur det används. Man får lära sig rätt uttal, öva rätt uttal, förstå hur och när ordet används, samt få översikt över vanliga fel eller sammanblandningar. Orden presenteras i sammanhang där deltagaren lär sig och övar på att använda orden på rätt sätt, ofta med teman som relaterar till yrkesutövandet.

Framför allt ger ett språkläromedel en ingång i språket som är större än ordkunskapen och som bäddar för en långsiktig språkutveckling.

En ordlista hjälper i stunden. Ett läromedel ger förutsättningar för att kunna använda språket självständigt på lång sikt.

Inte en terminologibok

Många tror att yrkesspråk handlar om enbart terminologi. För en infödd talare kan också resan in i yrkesspråket se så ut. Men för den som kommer från ett annat språk handlar yrkessvenska om både mer och mindre än terminologi. Från ett andraspråksperspektiv är terminologi faktiskt ganska enkel. Det handlar ofta om substantiv – saker som man kan peka på, eller som man sällan faktiskt pratar om eftersom man istället använder dem. Det handlar dessutom ofta om ord som ser likadana ut på många olika språk, och som andraspråkstalaren redan till viss del behärskar.

Sedan är terminologi inte allt. En stor del av språksituationerna i yrket bygger på att man har goda

kunskaper i allmän svenska. Under våra studiebesök har vi skuggat och intervjuat medarbetare inom fastighetsbranschen, och identifierat språksituationer som är typiska för branschen men som samtidigt kan innebära utmaningar för den som har svenska som andraspråk. Ett exempel är uttal av adresser och områden. Vi såg också att många andraspråkstalare blandar ihop *klaras* och *är/blir klar*, vilket kan skapa missförstånd i kontakt med kollegor, arbetsgivare och hyresgäster.

Därför har vi gjort övningar som ger deltagaren chansen att utveckla ett språk som är starkt knutet till att utöva yrket, trots att de inte ter sig utmanande för en förstaspråkstalare.

Läromedlet inkluderar viss terminologi, men också mycket annat språkligt.

Inte en fullständig språkkurs

Det här är ett läromedel i just yrkessvenska och det bygger på att deltagaren har tillägnat sig grundkunskaper i allmänspråket innan hen använder läromedlet. Läromedlet passar inte för nybörjare i svenska. Vi tror också att deltagaren kommer att utvecklas bäst om hen får fortsätta utveckla allmänspråket parallellt med yrkesspråket.

Det här läromedlet i yrkessvenska ska alltså ses som ett komplement till allmänna studier i svenska som andraspråk.

Inte en kurs i yrket

Det här är ett språkläromedel med yrkesinriktning. Man får en viss inblick i hur det är att arbeta i branschen, men fokus är på yrkessvenskan. Vissa saker som kan vara centrala för yrkesutövandet kanske inte alls förekommer i det här läromedlet, eftersom de inte kräver någon särskild språklig kompetens.

Innehållet bygger på intervjuer och studiebesök på arbetsplatser, och har granskats av sakkunniga. Det kan dock ha smugit sig in några sakfel, och vi rekommenderar inte att man använder det här läromedlet för att lära sig om yrket i sig.

Vi har medvetet försökt undvika övningar där vi berättar om vad som är rätt och fel i yrket, men har lagt till många övningar där deltagarna själva får berätta om det de kan om yrket och ämnesområdet. Tanken är också att många uppgifter ska uppmuntra deltagarna att använda språket för att prata om det de kan.

Utnyttja deltagarnas ämnes- och yrkeskunskaper på kursen, och ge dem tillfälle att uttrycka det de kan.

Inte en snabblösning

Att använda ett språkläromedel i undervisning ger sällan direkta resultat, utan det gynnar istället en

långsiktig språkutveckling. Ibland kan man behöva hjälp att lösa en akut språksituation, och då kan andra hjälpmedel, som översättningsverktyg, vara bättre.

Arbeta med läromedlet långsiktigt, och sätt realistiska mål.

Var ska man använda boken?

I bästa fall används läromedlet på en lärarledd kurs i yrkessvenska eller svenska som andraspråk. I vissa fall kan boken vara lämplig för självstudier, men vi tror att om detta ska lyckas bör deltagaren vara studievän, känna motivation och kunna få hjälp av en språkkunnig person då det behövs.

Hur ska man använda boken?

Läromedlet är uppbyggt med en stigande svårighetsnivå, språkligt sett. Mycket av innehållet är tematiskt uppdelat, men det betyder inte att man bör hoppa delar som handlar om arbetsmoment som inte är aktuella för deltagaren. Oavsett vad deltagaren har för yrkesinriktning bör man jobba med läromedlet från början till slut. Detta ger bäst förutsättningar för ett gediget yrkesspråk

Boken innehåller övningar i samtliga färdigheter: lyssna, tala, samtala, läsa och skriva. Det kompletteras med ljudfiler och facit som finns på sobona.se/enklare-vag/fastighetssvenska.

Att jobba inom fastighet innebär att språket som man använder till största del är muntligt. Därför är det viktigt att man som lärare ger många tillfällen att öva på den muntliga svenskan och att lyssna. Att kunna uttala ord och meningar på ett begripligt sätt är nödvändigt för att kunna kommunicera med kunder och kollegor. Skippa inte uttalsövningarna! Nöj dig inte med att förklara och visa, utan ge deltagarna mycket tid till att öva.

Kapitelindelningen

Yrkessvenska fastighet är indelat i fem kapitel med en stegrande språknivå.

Välkommen till kastanjen

I det första kapitlet får deltagaren bekanta sig med ett bostadsområde och lära sig betoningsmönster för vanliga adresser. Vi fokuserar på arbetsuppgifter som städ och avfallshantering. Man får öva på att förstå och formulera kortare ärendebeskrivningar.

Plan för dagen

I det andra kapitlet stiger vi in på distriktskontoret där vi får stifta bekantskap med ett antal yrkesgrupper. Det är värt att notera att olika yrkesroller med respektive arbetsområden skiljer sig markant mellan olika regioner och fastighetsbolag. Vi tittar i mer detalj på städprocessen och hur man rör sig i en fastighet.

Åhej

Det tredje kapitlet har fokus på ett större område och hur man rör sig mellan olika platser. Det inkluderar viss bilkörning och hantering av större avfall. Här lär man sig också att diskutera arbetsfördelning kollegor emellan och hur man kan prata med hyresgäster om avfall och sortering.

Dags för omflytt

I det fjärde kapitlet stiger vi in i en lägenhet. Fokus är besiktning vid omflytt, och en stor del av kapitlet läggs på att läsa och förstå en besiktningslista.

Vi byter packning

Det sista kapitlet har en mer teknisk prägel. Här får man sätta sig in i språket mellan fastighetsskötare och hyresgäst och även smaka på ord och uttryck för att beskriva enklare tekniska ingrepp.

Att arbeta med uttal

Att arbeta inom fastighetsbranschen innebär att man i många sammanhang kommunicerar muntligt med hyresgäster och kollegor, och det är helt nödvändigt att man kan göra sig förstådd.

Många som lär sig svenska känner igen många ord från andra språk, till exempel *plast* och *elektricitet*. Dessa ord är ofta lika i skrift, vilket kan ge sken av ett lätt eller universellt uttal. Man kan också som inlärare tycka att det inte är värt att lägga mycket tid på dessa "lätta" ord. Här behöver du som handledare eller lärare vara tydlig med att det inte räcker med att känna igen ett ord i skrift eller förstå vad det betyder. En viktig del av språket är att känna igen ordet när det uttalas av en kund eller kollega, och att också kunna göra sig förstådd när man själv uttalar ordet. Öva därför särskilt på att betona dessa ord.

När man jobbar med uttalsundervisning är det viktigt att skilja på vad som är svårt och vad som är viktigt. Många som lär sig svenska tycker att vissa ljud, till exempel sj-ljudet, är svåra, och vill jobba mycket med det. Andra vill lära sig behärska tungspets-r. Men det här är sällan ljud som har konsekvenser på begripligheten. Om någon säger *kuntur* eller *kåntår* brukar det inte vara så svårt för den som lyssnar att förstå att det är ett kontor som åsyftas. Om man däremot betonar ordet fel och säger *kooooooontor* är det mycket svårare att förstå.

Betoning är viktigt för förståelsen. Däremot upplever deltagare sällan själva att betoning är svårt, eftersom det inte känns svårt och de inte får någon återkoppling på att det har blivit fel.

I boken har vi strukit de ljud som är betonade, det vill säga långa ljud. På vissa ställen har vi även ritat betoningsmönstret. Det är viktigt att deltagaren får lära sig att identifiera långa ljud och härma med rätt betoning. Du måste också ge återkoppling. Många som lär sig svenska känner sig obekväma med att göra långa ljud, och ska därför uppmanas till att överdriva det som är långt.

I det här läromedlet baserar vi inte uttalsundervisningen på så kallade långa och korta vokaler. Begreppet kommer från grundskolans undervisning i ämnet svenska (för modersmålstalare) och är primärt ett sätt att undervisa i stavning. Från ett andraspråksperspektiv är indelningen tyvärr missvisande. Istället bör man uppmärksamma deltagare på långa konsonanter, som precis som långa vokaler kan utgöra ljudet i långa stavelser. Att förstå att både vokaler och konsonanter kan vara långa är nödvändigt för att kunna arbeta med betoning på rätt sätt.

Om vi tittar på ordparet *glas* och *glass* har de flesta av oss fått lära oss att *glas* har en lång vokal och *glass* en kort vokal. Men i andraspråksundervisningen ska du istället säga att *glas* har en lång vokal och *glass* en lång konsonant:

glaaaaaas

glasssssss

De två orden ska ta lika lång tid att uttala!

I många språk är det här inte något som har påverkan på betydelsen, och många som lär sig svenska tänker inte så mycket på att vissa ljud ska vara långa. Därför blir både *glaaaaaas* och *glasssssss* ofta *glas*, det vill säga helt kort. Här är både A och S korta! Tyvärr lurar våra svenska öron oss ibland och uppfattar ett helt kort *glas* som den version som har en lång konsonant: *glass*. Därför brukar lärare ofta jobba med att träna långa vokalljud men inte långa konsonantljud. För betoningens skull är det viktigt att öva på båda.

Det ser vi lättare när vi har ett ord med fler än en stavelse, till exempel:

glasen *glassen*
glaaaaaasen *glassssssen*

Här upptäcker vi nämligen att betoningen ligger på första stavelsen, även när vi inte har en lång vokal. Den andra stavelsen är däremot kort, och det gäller både vokalen och konsonanten.

I den här boken stryker vi under långa ljud, till exempel *glas*, *glass*, *glasen*, *glassen*, *glassar*, *glassarna*.

Betoningen ligger inte alltid i den första stavelsen, utan kan också ligga i slutet eller mitten av ordet. Här behöver deltagarna också öva på att göra rätt ljud långt, i ord som till exempel:

metall
kartong
kompost

besiktning
batterier
komposten

Sammanfattning betoning

I fråga om betoning är sammansatta ord ofta en utmaning för den som är ny i svenskan. Ett sammansatt ord har sammansatt betoning med två långa ljud. Det är i de flesta fall samma ljud som är långa i de två ursprungsorden. Till exempel:

glas + ruta *glasruta*
nyckel + knippa *nyckelknippa*
kompost + påse *kompostpåse*

Om man sedan kombinerar ord som redan har mer än en lång stavelse blir det ändå aldrig mer än två stavelser. Man låter de två stavelser som är närmast början av slutet på ordet förbli långa:

mat + avfall *matavfall*
matavfall + påse *matavfallspåse*
återvinning + central *återvinningscentral*

Många andraspråkstalare missar den första av dessa två långa stavelser, och betonar ordet fel. *Matavfall*, till exempel, med ett långt A och ett långt L, ska uttalas *maaaaaatavfalllllll*, men många andraspråkstalare säger *matavfalllllll*, med betoning endast på sista stavelsen. Öva mycket på det här, då felbetonade sammansättningar ofta är omöjliga att förstå för den som lyssnar.

Om man lägger betoningen fel på ett sammansatt ord är det nästan omöjligt för den som lyssnar att förstå vilket ord det handlar om. Att lära sig betona

orden rätt bör vara av mycket hög prioritet i all språkundervisning, och särskilt i avfallsbranschen där en stor del av kommunikationen är muntlig, är det helt nödvändigt.

Ordkunskap

Att lära sig och öva in ord är en viktig del av yrkesspråket. Kom ihåg att det inte endast handlar om att förstå vad orden betyder, utan att man också behöver kunna använda dem rätt.

Vardagsspråk och fackspråk

På våra studiebesök upptäckte vi att många andraspråkstalare använde ord som fanns på etiketter och liknande, samtidigt som de var obekanta med vardagliga ord som syftade på samma sak. Till exempel kallade de en kompostpåse för *matavfall* eftersom ordet *matavfall* stod tryckt på kompostpåsar.

Det kan också vara värt att trycka på att det finns vissa ordpar som används av yrkeskunniga respektive lekmän, till exempel *radiator* och *element* eller *säkring* och *propp*. Eftersom resan in i yrkesspråket inte ser likadant för en förstaspråkstalare och en andraspråkstalare ska man inte ta för givet att deltagaren känner till det vardagliga ordet bara för att hen kan den fackmässiga motsvarigheten.

Partikelverb

Partikelverb är ett språkligt fenomen som finns i många germanska språk. De känns igen på att en partikel ändrar betydelsen av ett verb. Till exempel är det skillnad på *drar* och *drar åt*. Som förstaspråkstalare brukar vi använda partikelverb utan närmare reflektion, men för andraspråkstalare innebär partikelverben ett flertal utmaningar:

Partikelverben kan vara svåra att upptäcka i text men låter helt annorlunda i tal. I text kan det vara svårt att skilja på ett partikelverb och ett vanligt verb följt av en preposition. Om man till exempel läser *Jag hälsar på henne* kan det tolkas på två sätt, beroende på om det uttalas *hälsar på henne* eller *hälsar på henne*. En förstaspråkstalare kan ofta avgöra vad det rör sig om beroende av sammanhanget, men det här är mycket svårare för den som är ny i svenskan.

I tal betonas inte själva verbet utan partikeln. Därför är *hälsar på* ett partikelverb, men inte *hälsar på*. *Sopar upp*, *torkar av* och *plockar undan* är partikelverb, som känns igen på just den betonade partikeln. Det här kommer inte naturligt för den som lär sig svenska, och man måste uppmärksammas på det här fenomenet och öva mycket på att uttala partikelverben på rätt sätt.

Det är inte självklart att man förstår vad partikelverbet betyder även om man förstår vad motsvarande vanliga verb betyder. Det finns en väsentlig skillnad på att *köra* och att *köra på*, att *ta* och att *ta bort*, eller att *skriva* och att *skriva ut*. Samtidigt är det lätt att tro att man förstår partikelverbets betydelse, för att man förstår vad verbet ensamt betyder. Du som hjälper till behöver alltså vara noga med att förmedla att man inte kan gissa sig till vad partikelverben betyder.

Minimala par

Svenskan har många ordpar som är snarlika, och läromedlet tar upp exempel på sådana som är vanliga inom branschen. Här bör man vara noga med att deltagarna både förstår och uttalar skillnaderna rätt, för att undvika missförstånd. Uppmärksamma deltagarna på vad missförstånd kan innebära, och att det ibland är en säkerhetsfråga.

Exempel på minimala par är ord där en bokstav eller en ändelse skiljer, som *måsar* och *möss*, eller *regler* och *reglar*. Det kan också handla om en lång vokal eller lång konsonant, som till exempel *dör* och *dörr*, eller *väg* och *vägg*. I vissa fall är det vokalljud som en andraspråkstalare uppfattar som identiska men som för svenska öron låter olika – och som har betydelskillnad, till exempel *trasor* och *trosor*, eller *lös* och *lås*. Läromedlet innehåller återkommande övningar där man får öva på att uttala de här orden på rätt sätt och även uppfatta dem korrekt när man lyssnar.

Jobba mycket med ordkunskap

För att öva upp det produktiva ordförrådet behöver deltagaren möta ordet i flera olika sammanhang och öva på att använda det. Läromedlet innehåller många ordkunskapsövningar, men du som lärare kan behöva komplettera dessa med fler övningar där deltagarna får vara mer aktiva i sin ordinlärning. Testa till exempel:

- Skriv meningar med orden. Välj ut ett rimligt antal ord från en text eller ordlista och skriv meningar som inkluderar orden. Det här ger deltagaren en chans att hitta sammanhang där hen kan använda orden. Det är viktigt att du som lärare kontrollerar det som har skrivits och ger återkoppling på det som är rätt respektive fel.
- Säg meningar med orden. På samma sätt som i den skriftliga övningen ovan kan man göra exempel med orden. Man kan med fördel skriva ner orden på separata lappar, som man som deltagare kan plocka upp när man säger en mening. Det här är en övning som passar i par eller mindre grupper.
- Gissa ordet. Förklara eller beskriv ett av orden på en förutbestämd lista, utan att säga vad ordet är. Låt deltagarna gissa ordet. När det här är

en inövad modell låter du deltagarna själva få beskriva ord och andra deltagare får gissa. Det här kan man göra i helklass, mindre grupper eller i par.

Att lära sig genom att inte få allt serverat

Ett läromedel är ingen ordlista, och det betyder att många övningar går ut på att man som kursdeltagare själv ska lista ut vad ord betyder och hur de används. Man får inte en översättning serverad. Vi har i vår egen undervisning sett att man som deltagare ofta överskattar sina egna kunskaper om man inte testas på den. Ofta lär man sig mer om man går fram långsamt.

Ljudfiler

Läromedlet ger deltagaren tillfälle att öva och förbättra alla färdigheter, inklusive det icke skriftliga språket. Därför har vi kompletterat boken med ljudfiler som finns på sobona.se/enklare-vag/fastighetssvenska.

Facit

Facit finns att ladda ner som pdf på sobona.se/enklare-vag/fastighetssvenska. Det är viktigt att inte bara göra övningarna, utan att också kontrollera om övningarna har gjorts på rätt sätt. Då deltagarens svar inte stämmer överens med facit, diskutera tillsammans vad som kan tänkas vara en alternativ lösning och vad som är rent fel, samt varför det har blivit fel.